1

रूतोपाख्यानं।

१ प्रथमोऽध्यायः।

१ दुर्भिक्षकारणाद् इलीमेलकस्य नयमीनामिकायास्तस्य योषितः पुत्रयोर्यं मोयाव-देशगमनं मोयावीयकन्ययो र्विवहनं ६ नयम्याः स्वदेशगमनकाले पुत्रवधूद्वयो र्न यातुं विनयनं १४ अर्पायास्तदङ्गीकरणं रूतायास्तस्याः सङ्गात्यजनं १९ नयमी-रूतयो र्वैतलेहम उपस्थानं।

१ विचारयितॄणां शासनकाले देशे दुर्भिक्षे जाते वैतलेहमयिहूदाया
२ एको जनस्तस्य जाया द्वौ सुतौ च मोयावदेशे प्रवस्तुं जग्मुः। तस्य नरस्य
नामासीद् इलीमेलकस्तस्य जायाया नाम नयमी तस्य द्वयोः सुतयो
र्नामनी महलोनः किलियोनश्च, सर्व्व एते वैतलेहमयिहूदानगरनि-
३ वासिन इफ्राथीयलोकाः, इमे मोयावदेशं गत्वा तत्र प्रोषुः। अनन्तरं
४ नयम्याः पतावीलीमेलके मृते सा तस्या द्वौ सुतौ च शेषा अतिष्ठन्।
अपरं तौ अर्पारूतानामिके द्वे मोयावीयकन्ये वुह्य दशवत्सरान् यावत्

तत्र स्थाने प्रोषतुः। अनन्तरं महलोनकिलियोनावपि मम्रतुस्ततो नयमी ५
पतिपुत्रै र्विहीनावशिष्टा।

अपरं परमेश्वरः स्वलोकानां दशाम् अवेक्ष्य तेभ्यो भक्ष्यवस्तूनि दत्त- ६
वान् इति वाचं सा मोयावदेशे निशम्य स्वपुत्रवध्वौ गृहीत्वा मोयाव-
देशात् पुनर्गन्तुम् उत्तस्थौ। सा तस्याः पुत्रवध्वौ च स्ववासस्थानाद् ७
वहिर्भूय यदा यिहूदादेशं प्रत्यागन्तुं मार्गेण गच्छन्ति, तदा नयमी द्वे ८
पुत्रवध्वौ जगाद युवां स्वस्वमातु र्निवेशनं परावृत्य यातं, मृतौ प्रति मां
प्रति च युवाभ्यां यादृशी प्रीति र्व्यवहारि परमेश्वरेण युवां प्रति तादृशी
प्रीति र्व्यवह्रियतां। परमेश्वरो युवाम् अनुगृह्य युवाभ्यां स्वस्वपत्यु ९
र्निवेशने विश्रामं ददातु, अनन्तरं सा ते चुचुम्बे ततस्तेऽपि प्रोच्चैरुदतुः।
अनन्तरं ते तां बभाषाते, आवां त्वया समं तव लोकानां समीपं गमि- १०
ष्यावः। नयमी जगाद, हे मम कन्ये युवां परावृत्य यातं, मया समं ११
कुतो गमिष्यथः? युवयोः पती भविष्यतस्तादृशौ सन्तानौ किमिदानीं
मम जठरे विद्येते? हे मम कन्ये परावृत्य यातं यतोऽहं वृद्धा पत्या १२
गृहीतुं न शक्ये; अपरं मम प्रत्याशास्ति इत्युक्त्वा यद्यद्य यामिन्यां पतिं
गृहीत्वा सुतौ प्रसूयेऽहं, तर्हि युवां किं तयो र्यौवनप्राप्तिं यावद् विल- १३
म्बिष्येथे तत्कृते च पती गृहीतुं निवर्त्तिष्येथे? हे मम कन्ये तन्नहि मम
खेदो युवाभ्यामसह्यो यतः परमेश्वरेण स्वकराभ्याम् अहं निगृहीता।

अनन्तरं ते पुनरुच्चैश्चक्रन्दतुरपरम् अर्पा स्वश्रूं चुम्बित्वा जगाम १४
किन्तु रूता तां न जहौ। ततः सा बभाषे तव देवरस्य पत्नी स्वलो- १५
कानां स्वदेवानाञ्च समीपं परावृत्य गता त्वमपि स्वीयदेवरस्य जायायाः
पश्चात् परावृत्य याहि। रूता जगाद, त्वां विहाय तव पश्चाद्गमनात् १६
निवर्त्तितुं मां मा विनयस्व त्वं यत् स्थानं गमिष्यस्यहमपि तत् स्थानं
यास्यामि, अपरं त्वं यत्र वत्स्यसि, अहमपि तत्र वत्स्यामि, तव जातिरेव
मम जातिस्तवेश्वर एव ममेश्वरश्च भविष्यति। अपरं त्वं यत्र स्थाने १७
मरिष्यसि तत्रैव स्थानेऽहमपि मरिष्यामि तत्र स्थाने श्मशानं प्राप्स्यामि
मृत्युतोऽन्येन केनापि यदि त्वत्तो मम विच्छेदो जायते तर्हि परमेश्वर-
स्तदनुरूपं ततोधिकञ्च प्रतिफलं मह्यं ददातु। अनन्तरं रूता मया साकं १८
गन्तुम् एकमना आस्त इति वीक्ष्य सा तां प्रति कथयितुं निवृत्ते।

अपरं ते द्वे वैतलेहमप्राप्तिपर्य्यन्तं जग्मतुः, यदा वैतलेहमं प्राविशतां १९
तदा तयो र्विषये कृत्स्ननगरे जनरवो जातो योषितश्च पप्रच्छुः किमियं

१० नयमीति? तदा सा प्रत्युवाच मां नयमीं (सुखिनीं) मा वदत किन्तु
मारां (क्लिष्टाम्) इत्युक्त्वाक्रन्दत यतः सर्व्वशक्तिमान् मां प्रति बहुदुःख-
११ मघटयत्। अहं सम्पूर्णा सती प्रातिष्ठे किन्त्वधुना परमेश्वरो रिक्तहस्तां
मां परावर्त्यानयत् परमेश्वरो माम् अक्लिश्नात् सर्व्वशक्तिमान् मां
१२ दुःखिनीमकरोत्, अतो यूयं कुतो मां सुखिनीति वदथ? इत्थं नयमी
मोयावीया रूतानाम्ना तस्याः पुत्रवधूश्च मोयावदेशात् परावृत्यागच्छतां
ते यवशस्यच्छेदनारम्भकाले वैतलेहमं प्रापतुः।

२ द्वितीयोऽध्यायः।

१ बोयसस्य क्षेत्रे रूतायाः शस्यसंग्रहणं ४ तां परिचित्य बोयसस्यानुग्रहणं १८ श्वश्वाः समीपं सकलशस्यनयनं।

१ तस्या नयम्याः स्वामिन इलीमेलकस्य वंशीयो बोयसनामा धनवानेको
२ ज्ञातिरासीत्। अनन्तरं मोयावीया रूता नयमीमवदत्, अहं क्षेत्रं
गत्वा यस्य दृष्टावनुग्रहं प्राप्नोमि तस्य पश्चात् शस्यकणिशान्युञ्छानि, ततः
३ सा बभाषे हे मम कन्ये याहि। अनन्तरं सा गत्वा क्षेत्रं प्राप्य शस्य-
च्छेदकानां पश्चात् शस्यानि सञ्चग्राह घटनात इलीमेलकस्य वंशीयस्य
बोयसस्य भूमिखण्डे सोपतस्थौ।

४ अनन्तरं बोयसो वैतलेहमाद् आगत्य शस्यच्छेदकान् अवदत् परमे-
श्वरो युष्माकं सङ्गी भवतु ते प्रत्यवदन् परमेश्वरस्तुभ्यम् आशिषं ददातु।
५ अपरं बोयसः शस्यच्छेदकानाम् अध्यक्षं निजभृत्यं पप्रच्छ, एषा युवती
६ कस्य? तदा शस्यच्छेदकाध्यक्षो भृत्यो जगाद, इयं सा मोयावीया
७ युवती या नयम्या साकं मोयावदेशाद् आगमत्। इयं मामवदत् विनये-
ऽहं शस्यच्छेदकानां पश्चात् मुष्टीनां मध्ये संग्रहीतुं माम् अनुजानीहि,
ततः सा प्रातःकाल आगत्य तदारभ्याधुना यावद् अत्र तिष्ठति, निवेशने
८ तस्याः स्थितिरल्पिका। अनन्तरं बोयसो रूतां जगाद हे मम कन्ये त्वं
शृणु, त्वं संग्रहीतुम् अन्यक्षेत्रं मा गच्छ, स्थानान्तरं मा याहि, किन्त्वत्र
९ मम दासीभिः समं तिष्ठ। शस्यकर्त्तका यत्र स्थाने शस्यानि छिन्दन्ति
तन्निरीक्ष्य तेषां पश्चाद् गच्छ तव स्पर्शनात् तरुणाः किं मया न निवा-
रिताः? अपरं त्वं यदि पिपासिष्यसि तर्हि पात्राणां सन्निधिं गत्वा
१० तरुणैरुत्तोलितं तोयं पिब। ततः सा न्युब्जीभूय भूमौ पतित्वा तं व्याहरत्,

भवान् विदेशिनीं मां परिचितवान् एतावन्तमनुग्रहं कुतोऽहं प्राप्नवं? वोयसस्तां बभाषे तव स्वामिनो मरणात् परं तव श्वश्रूं प्रति त्वया यत् ११ सद्वृत्तम् आचरितं यच्च स्वपितरौ जन्मदेशश्च विहायाज्ञातपूर्व्वजाति-समीपमागतम् एतत् सर्व्वमहं श्रुतवान्। परमेश्वरस्तव कर्म्मणः फलं १२ ददातु त्वं यस्येखायेलः प्रभोः परमेश्वरस्य पक्षाध आश्रयितुमागता स त्वां सम्पूर्णं कर्म्मफलं ददातु। ततः सा व्याहरत्, हे मम प्रभो भवतो १३ दृष्टावनुग्रहमहं प्राप्ता भवताहं सान्त्विता च अहं भवतो दासीतुल्या नास्मि तथापि भवान् स्वदासीं प्रोत्या सम्भाषितवान्। वोयसोऽवदत् १४ भोजनकाले त्वमेतत् स्थानमागत्य पूपं भुंक्ष्व अपरं स्वभक्ष्यम् अम्लरसे मज्जय, तदा तस्यां शस्यकर्त्तकानां पार्श्वे उपविष्टायां स भृष्टशस्यान्यानीय तस्यै दत्तवान् ततः सा भुक्त्वा तृप्तिं गता तथा किञ्चिद् अवाशिष्यत। अनन्तरं तस्यां चेतुम् उत्थितायां वोयसो निजतरुणान् आदिशत् १५ मुष्टिमध्येऽपि चयन्तीम् एनां मा व्रीडयत। अपरम् अस्याः कृते गुच्छत १६ आकृष्य कतिपयानि युष्माभिरवशेषितव्यानि तान्यनया चीयन्तां यूयम् एनां मा तिरस्कुरुत। ततः सा सन्ध्यां यावत् तस्मिन् क्षेत्रे चिकाय, अन- १७ न्तरं सञ्चितशस्येषु मर्दितेषु तस्याः प्राय ऐफैकपरिमिता यवा बभूवुः।

अनन्तरं सा तान् गृहीत्वा नगरं जगाम, अपरं स्वसञ्चितशस्यानि १८ श्वश्रूं दर्शयामास तथा तृप्तेः परं यदवशिष्टं तद् बहिष्कृत्य तस्यै ददौ। तेन तस्याः श्वश्रूस्तां पप्रच्छ त्वमद्य कुत्राचैषीः? कुत्र वा कर्म्माकार्षीः? १९ यस्त्वां पर्य्यचैषीत् स धन्यो भवतु तदा सा यस्य समीपे कर्म्माकार्षीत् तं श्वश्रूं ज्ञापयन्ती बभाषे यस्य समीपेऽद्य कर्म्माकार्षं स नाम्ना वोयसः। ततो नयमी स्वपुत्रवधूं जगाद स परमेश्वरस्याशिषं लभतां, स जीव- २० द्भ्यो मृतेभ्यश्च स्वीयानुग्रहं न निवर्त्तयति, नयमी पुन र्व्याहरत् स मनुष्योऽस्माकम् आसन्नसम्बन्धीयोऽस्माकं स्वजनानाम् एको जनः। मोया- २१ वीया रूतावदत् स माम् इत्यपि प्रोक्तवान् मम सकलशस्यकर्त्तनसमाप्तिं यावत् त्वं मम तरुणलोकानां सङ्गं मा त्यज। ततो नयमी स्वपुत्रवधूं २२ रूतां बभाषे, हे मम कन्ये तस्य दासीभिः समं गमनं तव भद्रं लोकाः कुत्रचिद् अन्यक्षेत्रे त्वां न पश्यन्तु। अतो यवगोधूमशस्यानां कर्त्तन- २३ समाप्तिं यावत् सा चिन्वती वोयसस्य दासीभिः समं तस्यौ स्वीयश्वश्र्वा समं न्युवास च।

३ तृतीयोऽध्यायः ।

१ नयमी उपदेशेन वोयसस्य पदयो रूताया आश्रयणं ८ मध्यरात्रौ वोयसेन चमत्करणं खजनस्य कर्त्तव्यं कर्त्तुम् अङ्गीकरणं १४ षट् पाचाणि यवान् दत्वा गेहं प्रेषणं ।

१ अपरं तस्याः श्वश्रू र्नयमी तां बभाषे हे मम कन्ये तव यत् क्षेमो
२ जायते तत्कृते किमहं तव विश्रामं न चेष्टिष्ये? त्वं यस्य वोयसस्य
दासीभिः सममासीः स किमस्माकं ज्ञाति र्नहि? पश्य सोऽद्य यामिन्यां
३ शस्यमर्द्दनस्थाने यवान् प्रस्फोटयिष्यति । अतस्त्वं स्नाहि तैलं मर्दय
स्ववस्त्रे परिधाय शस्यमर्द्दनस्थानं व्रज किन्तु तेन मनुजेन भोजनपानयोः
४ समापने न कृते त्वम् आत्मानं न परिचायय । अनन्तरं स यदा
शयिष्यते तदा तस्य शयनस्थानं वीक्ष्य तत्स्थानं व्रजित्वा तस्य पादावपा-
५ वृत्य शयिष्यसे, ततस्त्वया किं कर्त्तव्यं तत् स एव त्वां वदिष्यति । ततः
६ सा प्रतिजगाद त्वं यद् भाषसे तत् सर्व्वमेवाहं करिष्ये । अनन्तरं सा
७ शस्यमर्द्दनस्थानम् इत्वा स्वश्वश्वा यद् आदिष्टं तत् सर्व्वं चक्रे । अपरं
वोयसो भोजनपाने कृत्वा हृष्टचित्तः सन् शस्यराशेः प्रान्ते शयितुं वव्राज,
अनन्तरं रूता धीरमागत्य तस्य पादावपावृत्य शयितवती ।
८ अनन्तरं मध्ययामिनीकाले स पुरुषः शरीरं परिवर्त्य चमच्चकार
९ यतस्तस्य पदयोः समीपे योषिदेका शयिता । तदानीं स पप्रच्छ, का त्वं?
सा प्रत्यवादीत् भवतो दासी रूताहं भवान् मह्यम् आश्रयं ददातु
१० यतो भवान् मम खजनः । ततः स जगाद हे मम कन्ये त्वं परमेश्वरे
धन्यासि यतस्त्वं पूर्व्वसद्भावात् शेषेऽधिकं सद्भावं दर्शयन्ती धनिनं दरिद्रं
११ वा कञ्चन युवानं नानुगतवती । ततो हे कन्ये मा भैषीः, अहं त्वत्कृते
त्वयोक्तं सर्व्वं साधयिष्यामि यतस्त्वं साध्वीत्वसन्नगरद्वारगामिनः सर्व्वे
१२ जानन्ति । अहं तव खजन इति सत्यं किन्तु मत्तोपि तव समीप-
१३ सम्बन्धीयोऽपर एकः खजन आस्ते । अद्य यामिन्यां तिष्ठ प्रातःकाले स
यदि खजनस्य कर्त्तव्यं कर्म्म चिकीर्षति तर्हि भद्रं स तत् कर्म्म करोतु,
किन्तु यदि स त्वां प्रति खजनस्य कर्त्तव्यं कर्त्तुं नेच्छति तर्हि परमे-
श्वरस्य नाम्ना शपथं करोमि त्वां प्रति खजनस्य कर्त्तव्यं कर्म्माहं करि-
ष्यामि त्वं प्रातःकालं यावत् शेष्व ।
१४ ततो रूता प्रातःकालपर्य्यन्तं तस्य पादसमीपे शयाना तस्थौ तत एक-
जनोऽन्यं परिचेतुं शक्नोति एतादृक्कालस्य पूर्व्वम् उदतिष्ठत्, यतो

वोयसोऽवदत्, एषा शस्यमर्द्दनस्थानम् आगच्छद् इति न प्रकाशतां। सोऽन्यदपि कथयामास तव गात्रोपवस्त्रं विस्तारय ततस्तस्मिन् वस्त्रे तया १५ विस्तारिते स षट्पात्राणि यवान् परिमाय तस्या मूर्द्ध्नि ददौ पश्चाद् रूता नगरं जगाम। अपरं स्वश्रश्वाः समीपम् तस्यामागतायां तस्याः श्वश्रूः १६ पप्रच्छ, हे मम कन्ये किं जातं? ततः सा स्वां प्रति तेन पुरुषेण कृतं सकलं कर्म्म तां ज्ञापयामास। अपरं कथितवती श्वश्रूः समीपं रिक्त- १७ हस्ता मा याहीति वदन् स मह्यम् एतान् षट्पात्रमितयवान् दत्तवान्। अनन्तरं तस्याः श्वश्रूस्ताम् उवाच हे मम कन्ये विषयेऽस्मिन् किं घटिष्यते १८ यावत् तन्न ज्ञास्यसि तावत् तिष्ठ, यतः स नरोऽद्यैतत्कर्म्मणः शेष- मकृत्वा न विश्रमिष्यति।

---

४ चतुर्थोऽध्यायः।

१विचारस्थान वोयसस्य गमनं ज्ञातेराज्ञानं ६ ज्ञातेरस्वीकारे तेनेलीमेलकस्य चेच- क्रयणं १३ रूताया विवाहः सन्तानप्रसवश्च १८ पेरसस्य वंशावलिः।

अनन्तरं वोयसो नगरद्वारं गत्वा तत्र स्थान उपाविशत्। अपरं यं १ स्वजनमधि गदितवान् तं तेन मार्गेणागच्छन्तं दृष्ट्वा वोयसो जगाद हे अमुक त्वम् अत्रागत्योपविश, ततः स पार्श्वमागत्योपविवेश। अनन्तरं २ वोयसो नगरस्य प्राचीनानां दशजनान् आहूय जगाद यूयमप्यत्र स्थान उपविशत ततस्त उपविविशुः। तदा वोयसस्तं स्वजनम् अवदत्, मोयाव- ३ देशादागता नयम्यस्मदीयभ्रातुरेलीमेलकस्य भूमिखण्डं विचिक्रीषते। अतोऽहं त्वां तां वार्त्तां ज्ञापयितुं मतिं कृतवान् त्वं नगरनिवासिनाम् ४ अस्मदीयलोकानाञ्च प्राचीनानां साक्षात् तत् क्रीणीहि यदि त्वं तत् प्रतिजिघृक्षसि तर्हि प्रतिगृहाण किन्तु यदि न प्रतिजिघृक्षसि तर्हि तत् मह्यं कथय ज्ञातुमिच्छाम्यहं यतस्तत् प्रतिग्रहीतुं त्वमेवार्हसि तव पश्चाच्चाहमेवार्हामि। ततः स कथितवान् अहं तत् प्रतिग्रही- ष्यामि। वोयसः प्रतिजगाद त्वं नयम्या हस्ताद् यस्मिन् दिने तत् क्रेष्यसि मृतजनेनाधिकृतायां भूमौ तस्य नाम रक्षितुं तस्मिन् दिने तस्य ५ जाया मोयावीया रूतापि त्वया प्रतिग्रहीतव्या।

ततः स स्वजनः कथयामास, तत् प्रतिग्रहीतुं नाहं शक्नोमि तथा कृते ६ स्वीयसम्पत्तिं नाशयिष्यामि, ममाधिकारं त्वं प्रतिगृहाण नाहं प्रति- ग्रहीतुं शक्नोमि। पूर्व्वं सर्व्वकार्य्यं सम्पादयितुं स्वजनस्याधिकारविनिमया- ७

दिष्विस्रायेल्वंशे व्यवहार एकोऽयमासीत् लोकः स्वपादुकां मोचयित्वा समीपवासिनेऽददात् एतद् इस्रायेल्वंशस्य मध्ये साक्ष्यरूपम् अभवत्।
८ अतः स स्वजनस्त्वं तत् क्रीणीहीति बोयसमुक्त्वा स्वपादुकां मोचयित्वा
९ तस्मै ददौ। अनन्तरं बोयसः प्राचीनान् लोकान् अवदत्, इलीमेलकस्य किलियोनस्य मह्लोनस्य च यद्यद् आसीत् तदहं नयमीतो ऽक्रीणाम्
१० अद्य यूयमत्र साक्षिणः। अपरं स्वभ्रातॄणां मध्यात् स्वनगरद्वाराच्च मृतस्य जनस्य नाम यन्न लुप्येत तदर्थं तेनाधिष्ठितायां भूमौ मृतस्य नामरक्षार्थं मह्लोनस्य जाया मोयाबीया रूतापि भार्य्यार्थं मया प्रतिग्रहीता तस्यापि साक्षिणो यूयमद्य जाताः। ततो द्वारवर्त्तिनः सर्व्वे लोकाः
११ प्राचीनाश्च बभाषिरे वयं साक्षिणोऽभूम परमेश्वरस्तव परिवारीभूताम् एनां योषितम् इस्रायेल्वंशवर्द्धिन्यौ राहेल्लेयानामिके द्वे योषिताविव करोतु त्वम् इफ्राथायां वर्द्धिष्णु भव बैतलेहेमे च सुख्या-
१२ तिमांश्च भव। परमेश्वर एतस्या युवत्या गर्भाद् यं सन्तानं तुभ्यं दास्यति तेन तामराया गर्भजातस्य यिहूदासुतस्य पेरसस्य वंशवत् तव वंशो भवतु।
१३ अनन्तरं बोयसेन रूतायां व्यूढायां सा तस्य जाया बभूव, अपरं बोयसे तामुपगते सा परमेश्वराद् गर्भधारणशक्तिं प्राप्य पुत्रमेकं प्रसु-
१४ षुवे। अनन्तरं योषितो नयमीं बभाषिरे, धन्यः परमेश्वरः, यतः सोऽद्य त्वां स्वजनविहीनां नाकरोत् इस्रायेलो मध्ये तस्य नाम प्रशस्यतां।
१५ स बालकस्तव प्राणरक्षको वृद्धावस्थायां तव प्रतिपालकश्च भविष्यति यतस्तव या पुत्रवधूस्त्वयि प्रीयमाणा सप्तभ्यः सुतेभ्योऽप्युत्तमा सेमं बालकं
१६ प्रसूतवती। तदा नयमी तं बालकं गृहीत्वा स्ववक्षःस्थले स्थापयामास
१७ तस्य धात्रीरूपा बभूव च। अनन्तरं नयम्या एकः सुतोऽजायतेति वाचं गदित्वा तस्याः समीपवासिन्यस्तस्य नाम ओबेदः (सेवक इति) चक्रुः स दायूदः पितामहो यिशयस्य पितासीत्।
१८ पेरसस्य वंशावलिः। पेरसस्य पुत्रो हिस्रोणः, हिस्रोणस्य पुत्रो
१९ ऽरामः, अरामस्य पुत्रो ऽम्मीनादवः, अम्मीनादवस्य पुत्रो नहशोनः,
२० नहशोनस्य पुत्रः सल्मोनः, सल्मोनस्य पुत्रो बोयसः, बोयसस्य पुत्र
२१ ओबेदः, ओबेदस्य पुत्रो यिशयः, यिशयस्य पुत्रो दायूद्।